

ARTYKUŁY I STUDIA

ZBIGNIEW HUNDERT

Jeszcze o organizacji husarii koronnej na kampanię 1683 roku

Niedawno ukazał się artykuł poświęcony kwestiom organizacyjnym husarii koronnej na kampanię wiedeńską 1683 r.¹ Jego celem, który – jak się wydaje – został zrealizowany, było uzupełnienie oraz weryfikacja dotychczasowych ustaleń zawartych przede wszystkim w pracach Jana Wimmera oraz Radosława Sikory². W narracji zaznaczono jednak, że wiele problemów wymaga dalszych badań. Jak się okazało, kolejne kwerendy oparte głównie na materiale krajowym już wkrótce po ukazaniu się wspomnianego wyżej artykułu pozwoliły go uzupełnić, a także rozwikłać niektóre sygnalizowane wcześniej w nim problemy. Efekty zostaną zaprezentowane w niniejszym studium.

Badania nad kwestiami organizacyjnymi husarii koronnej z 1683 r. niewątpliwie są w dalszym ciągu potrzebne. Była to przecież formacja, która odgrywała bardzo ważną rolę w koncepcji prowadzenia działań wojennych przez króla Jana III, który – jeszcze jako marszałek wielki i hetman polny – w momencie, gdy przejął faktyczny ster zarządu nad armią koronną w 1667 r., uważał problem powiększenia głównej siły uderzeniowej koronnych sił zbrojnych za kluczowy. Od 1667 r. rozpoczął się zatem konsekwentny proces rozbudowy tej „staropolskiej milicji naszej, którą przodkowie nasi światu i poganom straszni byli”³. Już w 1670 r. husaria koronna

¹ Z. Hundert, *Organizacja husarii koronnej na kampanię wiedeńską 1683 roku* [w:] „*W hetmańskim trudzie*”. *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Jana Wimmera*, red. Z. Hundert, M. Wagner, Oświęcim 2017, s. 166–196.

² J. Wimmer, *Wiedeń 1683. Dzieje kampanii oraz bitwy*, Warszawa 1983; R. Sikora, *Husaria pod Wiedniem 1683*, Warszawa 2012.

³ Figura retoryczna odnotowana w postanowieniach komisji wojskowej lwowskiej z 1667 r.; zob. Archiwum Narodowe w Krakowie, Księgi Grodzkie Sąddeckie – relacyjne, sygn. 131, s. 330; Z. Hundert, „*Kopijników, czyli husarzy chorągwie, owo czoło wojska, owa nieodparta w wojnie potęga, powinny być pomnożone*” – *Hetman Jan Sobieski a husaria koronna w latach 1667–1673*

na etacie pokojowym, ustalonym trzy lata wcześniej, przekroczyła pierwszy raz od początku lat pięćdziesiątych XVII w. pułap 10 jednostek. Liczyła wówczas 11 chorągwi w sile 1360 etatów. W 1673 r. było to już 12 chorągwi obejmujących 1900 koni, zaś zgodnie z ustaleniami sejmu koronacyjnego 1676 r. etat wyniósł 21 jednostek w sile 2900 koni. W tej samej liczbie chorągwi, jednakże zredukowana do poziomu 2100 koni, husaria koronna przeszła na etat pokojowy, obowiązujący w okresie 1 maja 1677 – 30 kwietnia 1683 r. Gdy szykowano się do rozprawy z Portą Osmańską, na mocy porozumienia z Cesarstwem z 31 marca 1683 r. husaria w Koronie przeszła kolejną restrukturyzację, w związku z którą osiągnęła ostatecznie rekordowy dla drugiej połowy XVII w. poziom 26 jednostek o stanach wynoszących 3635 etatów. W ten sposób organizacja husarii na kampanię wiedeńską stanowiła zwieńczenie długiego procesu systematycznego zwiększania głównej siły uderzeniowej armii koronnej, zapoczątkowanego jeszcze w 1667 r., gdy ta liczyła siedem chorągwi w stanie 900 koni⁴.

Przygotowanie husarii koronnej na kampanię 1683 r. – jak już wcześniej wykazano – miało odbywać się przez powiększenie 21 chorągwi starego zaciągu z poziomu 2100 do 3100 koni, aczkolwiek ostatecznie było to 3070 – zmniejszono bowiem w nowym zaciągu z 70 do 40 koni (czyli ze 150 całej jednostki do 120) wielkość chorągwi biskupa krakowskiego Jana Małachowskiego. Druga kwestia to zmiany patronów chorągwi, wynikające ze śmierci dotychczasowych zwierzchników albo z ich rezygnacji. Ostatnią fazą było natomiast erygowanie nowych jednostek, początkowo – jak zakładano – czterech. Dwie z nich miały powstać na bazie „pohusarzenia” jednostek pancernych i ich suplementacji (starosty brańskiego Stefana Mikołaja Branickiego oraz starosty nowomiejskiego Stanisława Opalińskiego), dwie zaś miały być formowane od podstaw (wojewody pomorskiego Władysława Denhoffa i biskupa płockiego Stanisława Dąbskiego)⁵. Reorganizacja ta wymagała pewnych korekt w systemie opłacania wojska: od 1 maja 1679 r. poszczególne oddziały armii koronnej były opłacane przez sejmiki województw i ziem. W 1683 r. system ten utrzymano – ale w przynależności chorągwi husarskich starego zaciągu do repartycji sejmikowej zaszły pewne zmiany, które wcześniej nie były sygnalizowane. Punktem wyjścia w rozważaniach na temat tego problemu będzie zestawienie tabelaryczne (tab. 1).

[w:] *Marszałek i hetman koronny Jan Sobieski i jego czasy (1665–1674)*, red. D. Milewski, Warszawa 2014, s. 251; *idem, Między buławą a tronem. Wojsko koronne w walce stronnictwa malkontentów z ugrupowaniem dworskim w latach 1669–1673*, Oświęcim 2014, s. 72.

⁴ Zob. Z. Hundert, *Husaria koronna w wojnie polsko-tureckiej 1672–1676*, wyd. 2 poprawione, Oświęcim 2014, s. 70, 129–130, 419; *idem, „Kopijników, czyli...”, s. 249; idem, Między buławą a tronem...*, s. 69, 72–73, 76–77, 168–169; *idem, Organizacja husarii...*, s. 195–196.

⁵ *Idem, Organizacja husarii...*, s. 169–174.

Tabela 1. Zestawienie

Lp.	Chorągiew	Stary zaciąg	Reparycja 1679	Etat 1683	Reparycja 1683
1	2	3	4	5	6
1.	Jana III pod Aleksandrem Polanowskim, stolnikiem koronnym	150	Województwo lubelskie	200	Województwo lubelskie
2.	Królewicza Jakuba pod Mikołajem Złotnickim, chorążym poznańskim	150	Województwo lubelskie	200	Województwo lubelskie
3.	zmarłego ks. Dymitra Wiśniowieckiego, kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego, po nim królewicza Aleksandra, pod Zygmuntem Zbierchowskim, chorążym łomżyńskim	150	Województwo sandomierskie	200	Województwo sandomierskie
4.	Stanisława Jana Jabłonowskiego, wojewody ruskiego, hetmana polnego, potem wielkiego koronnego	150	Województwa poznańskie i kaliskie	200	Województwa poznańskie i kaliskie
5.	Mikołaja Hieronima Sieniawskiego, marszałka nadwornego koronnego, potem wojewody wołyńskiego i hetmana polnego koronnego	200	Ziemia przemyska województwa ruskiego	200	Ziemia przemyska województwa ruskiego
6.	zmarłego Stanisława Koniecpolskiego, kasztelana krakowskiego, po nim Jana Małachowskiego, biskupa krakowskiego	80	Województwa sieradzkie (77 konie) i rawskie (3 konie)	120 (pierwotnie 150)	Województwo sandomierskie
7.	Andrzeja Potockiego, kasztelana krakowskiego	100	Województwo sandomierskie	150	Województwo sandomierskie
8.	Szczęsnego Kazimierza Potockiego, wojewody krakowskiego	100	Województwo sandomierskie	120	Województwo sandomierskie
9.	Marcina Zamoyskiego, wojewody lubelskiego	100	Województwo sandomierskie	150	Województwo sandomierskie
10.	Samuela Prażmowskiego, wojewody płockiego	80	Województwo mazowieckie	120	Ziemia czerska województwa mazowieckiego
11.	Wacława Leszczyńskiego, wojewody podlaskiego	100	Województwa poznańskie i kaliskie	120	Województwa poznańskie i kaliskie
12.	Stefana Grudzińskiego, podstolego koronnego, po jego rezygnacji Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, marszałka wielkiego koronnego	80	Województwo sieradzkie	120	Województwo sandomierskie

1	2	3	4	5	6
13.	księdza Jana Gnińskiego, podkanclerzego koronnego	80	Województwa Prus Królewskich	120	Województwa Prus Królewskich
14.	Jana Andrzeja Morsztyna, podskarbiego koronnego, później Jana Wielopolskiego, kanclerza wielkiego koronnego ⁶	100	Województwo krakowskie	150	Województwo krakowskie
15.	zmarłego Władysława Reya, wojewody lubelskiego, po nim Jana Dobrogosta Krasińskiego, referendarza koronnego	80	Województwa Prus Królewskich	150	Ziemia ciechanowska województwa mazowieckiego
16.	Rafała Leszczyńskiego, chorążego koronnego	80	Województwa poznańskie i kaliskie	150	Województwa poznańskie i kaliskie
17.	Michała Warszyckiego, miecznika koronnego	80	Województwo krakowskie	150	Województwo krakowskie
18.	Józefa Karola Lubomirskiego, starosty sandomierskiego	100	Województwo krakowskie	150	Województwo krakowskie
19.	Marcina Cieńskiego, chorążego sieradzkiego	80	Województwo krakowskie	100	Województwo sieradzkie
20.	Jana Aleksandra Myszkowskiego, kasztelana bełskiego, po jego rezygnacji margrabiego Stanisława Kazimierza Myszkowskiego	80	Województwo bełskie	100	Województwo sandomierskie
21.	Aleksandra Cetnera, starosty szczurowieckiego	80	Województwo sandomierskie	100	Województwo krakowskie

Źródło: Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 171–173; *idem*, *Wykaz repartycji jednostek wojska koronnego, zgodnie z podziałem komisji lwowskiej w 1679 roku*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2016, nr 2/3 (256/257), s. 17–34. To ostatnie studium można byłoby uzupełnić o wcześniej nieznane zestawienie z epoki, ukazujące repartycję z 1679 r.; zob. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Archiwum Publiczne Potockich (dalej: APP), sygn. 47, t. 1, Podział wojska JKM i Rzptej obojga zaciągu na wdztwa i ziemie na trybunale skarbowym lwowskim an. 1679 uczyniony, s. 38.

Liczba oddziałów przyjętych na listę płac poszczególnych sejmików była determinowana możliwościami finansowymi samorządów, jak również tzw. osiadłością patronów jednostek w województwach i ziemiach dotujących ich oddziały. W okolicznościach powiększenia armii i zmianach w jej strukturach inną formę musiał przybrać także system repartycji. Zgodnie z powyższym w sześciu przypadkach – z 21 chorągwi husarskich starego zaciągu – doszło do zmiany w przynależności w stosunku do repartycji

⁶ Zob. AGAD, Metryka Koronna, sygn. 215, Oblata listu przypowiedniego na chorągiew usarską jw. jmp. [kanclerza koronnego Jana Wielopolskiego], Warszawa 4 V 1683 r., s. 185–187.

postanowionej w 1679 r. We wszystkich sześciu⁷ zmiana w przynależności do repartycji nastąpiła tam, gdzie po 1679 r. zmienili się patroni chorągwi (wyjątek stanowi tylko rota po hetmanie Wiśniowieckim). Najlepszym przykładem jest tu chorągiew wojewody lubelskiego Władysława Reya, która w momencie przyjęcia do repartycji województw Prus Królewskich należała jeszcze do zmarłego w grudniu 1679 r. wojewody pomorskiego Jana Ignacego Bąkowskiego. Gdy oddział ten przejął niezwiązany szerzej z Prusami Rey, nie nastąpiło przesunięcie chorągwi w repartycji do innego regionu. W okolicznościach, gdy w 1682 r. zmarł kolejny patron tego oddziału, po ustaleniu nowej repartycji w 1683 r. chorągiew po Reyu znalazła się na liście płac ziemi ciechanowskiej województwa mazowieckiego, a więc obszaru wpływów politycznych i ekonomicznych nowego zwierzchnika – referendarza koronnego i starosty warszawskiego Jana Dobrogosta Krasieńskiego⁸. Warto tu nadmienić, że zmiana patrona z Reya na Krasieńskiego poskutkowała także powołaniem nowego porucznika. Zgodnie z atestacją hetmańską z kwietnia 1683 r. był nim jeszcze podstoli smoleński Aleksander Telwosz Steckiewicz, którego niebawem zastąpił cześnik ciechanowski Kazimierz Minor⁹.

Powiększenie starych chorągwi husarskich oraz wystawienie nowych zawsze stwarzało problemy natury finansowej, co w warunkach 1683 r. najlepiej ilustruje przykład husarii nowego zaciągu. Według pierwotnych

⁷ Oprócz czterech zmian, które ilustruje tabela, uwzględniłem tu jeszcze przykład chorągwi Aleksandra Cetnera oraz Marcina Cieńskiego. Pierwsza z tych jednostek w momencie ustanowienia systemu repartycji w 1679 r. należała jeszcze do ojca Aleksandra – starosty lwowskiego Jana, zmarłego w grudniu 1679 r. W przypadku drugiej jednostki formalnie nosiła ona imię Cieńskiego, ale faktycznie – jak uważali świadkowie epoki – należała do biskupa krakowskiego Andrzeja Trzebickiego, który również zmarł w grudniu 1679 r.; zob. Z. Hundert, *Husaria koronna...*, s. 107, 215, 240.

⁸ Przynależność do repartycji województw Prus Królewskich tej chorągwi pod imieniem Reya dokumentują rachunki sejmiku generalnego województw Prus Królewskich z 20 VIII 1685 r.; zob. AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego (dalej: ASK), dz. III, sygn. 7, k. 623v. Zgodnie z tym rozliczeniem chorągiew Reya liczona była za okres czterech kwartałów służby – od 1 XI 1681 do 31 X 1682 r. Rachunek ten potwierdza wcześniejsze przypuszczenia, że Rey objął rotę husarską Bąkowskiego; zob. Z. Hundert, *Wykaz koronnych chorągwi i regimientów w okresie 1 V 1679 – 30 IV 1683. Przyczynki do organizacji wojska koronnego w dobie pokoju 1677–1683* [w:] *Studia Historyczno-Wojskowe*, t. 5, red. M. Nagielski, K. Bobiatyński, P. Gawron, Zabrze – Tarnowskie Góry 2015, s. 280. Rozliczenia tej jednostki za dwa kwartały w okresie służby 1 XI 1682 – 30 IV 1683, również pod imieniem Reya, przedstawiają z kolei rachunki z generału pruskiego, zebranego w Grudziądzu 22 IX 1690; zob. AGAD, ASK, dz. III, sygn. 7, k. 811v.

⁹ AGAD, ASK, dz. VI, sygn. 23, Atestacja hetmana wielkiego koronnego Stanisława Jana Jabłonowskiego dla skarbu koronnego, że „Aleksander Telwosz Steckiewicz, podstoli smoleński, porucznik chorągwi usarskiej śp. jmp. wdy lubelskiego” był komisarzem do dystrybucji hiberny w 1677 r., Warszawa 15 IV 1683 r., f. 394; Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 187, 189.

projektów nowy zaciąg miał obejmować cztery rotę husarii, z których nie udało się zorganizować stukonnej jednostki starosty nowomiejskiego Stanisława Opalińskiego. Najwidoczniej koszty reorganizacji swojej rotę pancerną na husarską przerosły rotmistrza, dlatego pozostała ona w kompicie wojennym 1683 r. w dotychczasowym trybie służby¹⁰. Biskup płocki Stanisław Dąbski dla przykładu był w stanie wystawić swoją jednostkę jedynie ze względu na objęcie bardziej dochodowej diecezji, z której cały dochód przeznaczył na zaciąg kopijników: „bo ofiarowana łaska majestatów WKM biskupstwa płockiego to dla przysługi dostojenstwa JKM i Rzptej na znak husarski wychodzi i obraca się”¹¹. W 1683 r. także inni przedstawiciele elit państwowych oraz wojskowych podjęli próby wystawienia nowych oddziałów. 27 maja informowano, że „do komputu wojskowego *accesserunt* dwie usarskie chorągwie: jedne zaciągnie jmp. Urbański, drugą jmp. podskarbi nadworny koronny, lubo ma pancerną. Będzie tedy 3500 samego husarza w Koronie”¹². Z tych doniesień wynika, że zaciąg deklarowało się przeprowadzić jeszcze dwóch oficerów – dawny porucznik husarski, kasztelan rozpierski Wojciech Urbański oraz podskarbi nadworny Andrzej Modrzewski, pułkownik JKM. Z dotychczasowych ustaleń wiemy, że Urbański na pewno zaciągnął swoją husarię, która walczyła w bitwach pod Wiedniem i Parkanami. Sztuka ta nie powiodła się natomiast Modrzewskiemu¹³.

Cytowane wyżej informacje nie były chyba jednak rzetelne, albowiem po zaciągu tych dwóch chorągwi stan husarii koronnej byłby większy niż 3500 koni. Ponadto – bez cienia wątpliwości – skład nowych jednostek husarii musiał wykrystalizować się jeszcze wcześniej – minimum przed 19 maja, kiedy to ablegat cesarski Hans Christoph Zierowski rozpoczął wypłacanie środków na nowy zaciąg. Zachowane kwity potwierdzające odbiór środków i wystawione nań asygnacje dowodzą (podobnie zresztą jak i rachunki sejmowe¹⁴),

¹⁰ Nawet suplementacja istniejących jednostek była dość kosztowna, jak bowiem pisał Michał Warszzycki w 1683 r.: „Nuż wyprawa chorągwi usarskiej i pancerną tak wiele mnie musi kosztować, które prawie moim kosztem muszę wyprawić do obozu, także i regiment *de proprio* muszę zaciągać, na który mi suplementu nie dano, zaprawdę wielka niedyskrecja ichmość pp. hetmanów i niełaska”; zob. AGAD, APP, sygn. 163a, t. 9, Michał Warszzycki do Stanisława Antoniego Szczuki, Pilica 30 VI 1683 r., s. 37–39.

¹¹ Навыянальны гістарычны архіў Беларусі, f. 695, op. 1, sygn. 91, Stanisław Dąbski do Marii Kazimiery Sobieskiej, w Iłowie 14 VI 1684 r., k. 6–7.

¹² AGAD, APP, sygn. 162, t. 1, Z Warszawy, 27 V 1683 r., s. 53–54.

¹³ Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 179–183. O Modrzewskim oraz o okolicznościach jego śmierci pod Wiedniem 12 IX 1683 r. zob. J. Wimmer, *Modrzewski Andrzej*, „Polski Słownik Biograficzny” 1976, t. 21, s. 543–545; R. Sikora, *Husaria pod Wiedniem...*, s. 218–221.

¹⁴ AGAD, ASK, dz. II, sygn. 68, Rachunki sejmu 1685 r., k. 6, 11–17v. Dane te przedstawiono w tabeli: Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 177–178.

że nowy zaciąg obejmował w przypadku chorągwi husarii pięć jednostek: wojewody malborskiego Franciszka Jana Bielińskiego (123 konie), Urbańskiego (112 koni), starosty brańskiego Branickiego (120 koni), biskupa płockiego Dąbskiego (100 koni) oraz wojewody pomorskiego Denhoffa (80 koni). W ten sposób etatowy skład husarii przyjął kształt 26 jednostek – o czym wyżej wspominało. Odbiór gotówki od Zierowskiego, potwierdzony kwitami albo adnotacjami na asygnacjach, dokonał się w dniach 19–20 maja w Warszawie, co zaświadcza zachowana dokumentacja skarbowa¹⁵. Na jej podstawie wykonane zostało zestawienie tabelaryczne zamieszczone poniżej. Z 26 chorągwi tylko dla dwóch – i to starego zaciągu (margrabiego Myszkowskiego oraz Cieńskiego) – nie udało się odnaleźć dokumentów stwierdzających odbiór należności, aczkolwiek te zostały wypłacone, czego dowodzą rachunki sejmowe z 1685 r. Dla niektórych jednostek mamy zachowane zarówno kwity, jak i asygnacje. Dzięki nim możemy ustalić m.in. osoby odbierające środki cesarskie – poruczników, deputatów chorągwi albo plenipotentów. Dane uzyskane na podstawie analizy materiałów skarbowych zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2.

Chorągiew	Liczba koni w nowym zaciągu	Osoba kwitująca i data pokwitowania	Suma	Sygnatura archiwalna
1	2	3	4	5
Jana III	50	Aleksander Polanowski, porucznik, Warszawa 19 V 1683 r. (na asygnacji odbiór gotówki na oddział potwierdził deputat Aleksander Pruszyński)	5100 zł	ASK V, sygn. 11, f. 123 i ASK VI, sygn. 23, f. 667
Królewicza Jakuba	50	Kazimierz Bogatko, major JKM, plenipotent, Warszawa 19 V 1683 r.	5100 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 675
Królewicza Aleksandra	50	Kasper Teodor Siemianowski, plenipotent, Warszawa 19 V 1683 r. (od plenipotenta odbierał Kazimierz Dąbrowski)	5100 zł	ASK V, sygn. 11, f. 323 i ASK VI, sygn. 23, f. 669
Stanisława Jana Jabłonowskiego, wojewody ruskiego, hetmana wielkiego koronnego	50	Jan Stanisław Grodzicki, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	5100 zł	ASK V, sygn. 11, f. 322

¹⁵ AGAD, ASK, dz. V, sygn. 11 (kwity) i dz. VI, sygn. 23 (asygnacje). Warto zwrócić uwagę, że w pokwitowaniach na wszystkie jednostki stosowano tę samą formułę: „Zeznam niżej podpisany, i zem odebrał z skarbu Rzptej koronnej przychodzącego *in subsidium* Rzptej *ratione coniunctionis armorum* przeciwko nieprzyjacielowi Krzyża Św. ofiarowanych na...”.

1	2	3	4	5
Mikołaja Hieronima Sieniawskiego, wojewody wołyńskiego, hetmana polnego koronnego	100	Hieronim Józef Czapliński, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	10 200 zł	ASK V, sygn. 11, f. 317 i ASK VI, sygn. 23, f. 688
Jana Małachowskiego, biskupa krakowskiego	40	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r., bez pokwitowania	4080 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 652a
Stanisława Dąbskiego, biskupa płockiego	100	Konstanty Kaliński, porucznik, Warszawa 19 V 1683 r. (na asygnacji adnotacja Jakuba Żurowskiego, że ta suma została odebrana 5 VI 1683 r. w Warszawie)	10 200 zł	ASK V, sygn. 11, f. 315 i ASK VI, sygn. 23, f. 659
Andrzeja Potockiego, kasztelana krakowskiego	50	Józef Tyszkowski, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	5100 zł	ASK V, sygn. 11, f. 316 i ASK VI, sygn. 23, f. 665
Szczęsnego Kazimierza Potockiego, wojewody krakowskiego	20	Mikołaj Kosecki, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	2040 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 671b
Marcina Zamoyskiego, wojewody lubelskiego	50	Jan Kotowski, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	5100 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 666
Samuela Prażmowskiego, wojewody płockiego	40	Jan Zygmunt Strzałkowski, porucznik, Warszawa 19 V 1683 r.	4080 zł	ASK V, sygn. 11, f. 312 i ASK VI, sygn. 23, f. 674
Wacława Leszczyńskiego, wojewody podlaskiego	20	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r., pokwitowanie z 6 VI przez Jakuba Suchodolskiego	2050 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 660
Franciszka Bielińskiego, wojewody malborskiego	123	Stanisław Laskowski, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	12 546 zł	ASK V, sygn. 11, f. 310 i ASK VI, sygn. 23, f. 663
Władysława Denhoffa, wojewody pomorskiego	80	Asygnację z Warszawy 19 V 1683 r. zrealizował Jan Płaza	8160 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 676
Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, marszałka wielkiego koronnego	40	Mikołaj Hieronim Gołyński, miecznik halicki, plenipotent, Warszawa 19 V 1683 r. (na asygnacji podpis innego plenipotenta – Hieronima Czaplińskiego)	4080 zł	ASK V, sygn. 11, f. 302 i ASK VI, sygn. 23, f. 656

księdza Jana Gnińskiego, podkanclerzego koronnego	40	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r., bez nazwiska kwitującego	4080 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 679
Jana Andrzeja Morsztyna, podskarbiego koronnego	50	Wojciech Łasko, deputat, Warszawa 20 V 1683 r.	5100 zł	ASK V, sygn. 11, f. 274
Wojciecha Urbańskiego, kasztelana rozpierskiego	112	Andrzej Siemianowski, porucznik, Warszawa 19 V 1683 r. (odbiór asygnacji potwierdził deputat Tomasz Romer)	11 424 zł	ASK V, sygn. 11, f. 272 i ASK VI, sygn. 23, f. 670
Jana Dobrogosta Krasińskiego, referendarza koronnego	70	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r., personalia osoby kwitującej trudne do odczytania	7140 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 678
Rafała Leszczyńskiego, chorążego koronnego	70	Krzysztof Wieniawski, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	7140 zł	ASK V, sygn. 11, f. 284 i ASK VI, sygn. 23, f. 677
Michała Warszyckiego, miecznika koronnego	70	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r. Od plenipotenty majora JKM Kazimierza Bogatki odebrał Jan Borzobohaty, deputat	7140 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 662
Józefa Karola Lubomirskiego, starosty sandomierskiego	50	Franciszek Wilczkowski, deputat, Warszawa 19 V 1683 r.	5100 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 672
Stefana Mikołaja Branickiego, starosty briańskiego	120	Asygnacja: Warszawa 19 V 1683 r., kwitujący: W. Rzewuski	12 240 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 682
Marcina Cieńskiego, chorążego sieradzkiego	20	Brak źródeł	2040 zł	Brak źródeł
Margrabiego Stanisława Myszковского	20	Brak źródeł	2040 zł	Brak źródeł
Aleksandra Cetnera, starosty szczurowieckiego	20	Asygnacja: Warszawa 29 VI 1683 r., kwitujący: Hieronim Kłodnicki	2040 zł	ASK VI, sygn. 23, f. 684

Wydanie środków cesarskich na nowe zaciągi – w przypadku husarii zgodnie ze stawką 102 zł od konia – zostało przeprowadzone dosyć sprawnie i zapewne miało przełożenie na frekwencję chorągwi jazdy

kopijniczej w wyprawie wiedeńskiej. Zgodnie z ustaleniami Wimmera w kampanii 1683 r. wzięło udział 21 chorągwi starego zaciągu oraz 2 nowego (Urbańskiego oraz Dąbskiego). Sikora poszerzył ten skład o chorągiew Branickiego przyjmując błędne informacje Wespazjana Kochowskiego, że poległy pod Parkanami 7 października skarbnik wieluński Andrzej Siemianowski był jej porucznikiem¹⁶. Jak już jednak dowiedziono, był on dowódcą roty Urbańskiego. W związku z tym udział chorągwi Branickiego w bitwach wiedeńskiej i dwóch pod Parkanami został podany w wątpliwość¹⁷. Na obecnym etapie badań możemy ten udział wykluczyć w stu procentach, albowiem bezpośrednio informuje nas na ten temat wojewoda wileński i hetman wielki litewski Kazimierz Jan Sapieha w swoim sprawozdaniu z działań wojennych 1683 r., przedstawionych na sejmie warszawskim 1685 r. Zgodnie z tą relacją 5 października do wojska litewskiego maszerującego na teatr działań wojennych dołączyły oddziały koronne, prowadzone przez krajczego koronnego Mikołaja Daniłowicza i starostę brańskiego Branickiego, wśród których była wspomniana imiennie chorągiew husarska tego drugiego¹⁸. W związku z tym bez cienia wątpliwości nie walczyła ona pod Wiedniem i Parkanami. Być może podobnie było z rotą Bielińskiego, albowiem syn patrona tej roty – starosta malborski Kazimierz Ludwik – razem z Branickim – i być może na czele roty ojca – wyruszyli 3 października z Krakowa na wojnę¹⁹. Skoro Branicki prowadził swoją chorągiew, *casus* roty wojewody malborskiego można byłoby potraktować *per analogiam*, aczkolwiek potrzeba na to dowodów.

Poddając krytyce dotychczasowe ustalenia w kwestii składu husarii koronnej, która udała się na kampanię wiedeńską 1683 r., została zwrócona uwaga, że w wyprawie królewskiej uczestniczyła także rota wojewody pomorskiego Denhoffa, wcześniej nieuwzględniana. Główną przyczyną

¹⁶ J. Wimmer, *Wiedeń 1683...*, s. 235, 390; R. Sikora, *Husaria pod Wiedniem...*, s. 87.

¹⁷ Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 180–183.

¹⁸ *Diariusz kampanii węgierskiej in anno 1683*, oprac. O. Laskowski, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 1933, t. VI, nr 2, s. 263. Relacja ta miała charakter nie tylko sprawozdania sejmowego ale także pisma politycznego, wręcz paszkwilu antydworskiego; zob. A. Czarniecka, *Nikt nie słucha mnie za życia... Jan III Sobieski w walce z opozycyjną propagandą (1684–1696)*, Warszawa 2009, s. 115–118. Grupa listem Jana III – 5 XI 1683 r.; zob. *Jan III do żony Marii Kazimiery, nad rzeką Ipol*, [5 XI 1683 r.] [w:] *Akta do dziejów króla Jana III sprawy roku 1683, a osobliwie wyprawy wiedeńskiej wyjaśniające*, oprac. F. Kluczycki, Kraków 1883, s. 526.

¹⁹ R. Sikora, *Husaria pod Wiedniem...*, s. 86–87, przyp. 31. Królowa pisała tu o staroście malborskim – nie o wojewodzie, tym był natomiast od 1681 r. syn Franciszka J. Bielińskiego – Kazimierz Ludwik; zob. P. Czapplewski, *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich 1454–1772*, Toruń 1921, s. 131.

pomijania jej w ogólnym składzie koronnej jazdy kopijniczej był fakt, że nie występowała ona w rozliczeniach trybunału skarbowego radomskiego z 1685 r., płacącego wojsku za czas służby od II kwartału 1683 r. W tej dokumentacji liczono ją dopiero od I ćwierci 1684 r., gdy nosiła już imię Jana Stanisława Jabłonowskiego (po śmierci Denhoffa 7 października 1683 r.) – a jej etat został zwiększony do poziomu 120 koni²⁰. Nieuwzględniona była również w dystrybucie hiberny, dokonanej po ustaniu działań zbrojnych roku 1683²¹. Mimo to jej porucznik, Jarosz (Hieronim) Rosnowski, wykazał się w którejś bitwie parkańskiej (zapewne w pierwszej), za co król 14 października mianował go łowczym lwowskim. Ten aspekt skutkowało sformułowaniem hipotezy, że rota Denhoffa mogła brać udział w działaniach zbrojnych 1683 r. – a jej brak w rozliczeniach skarbowych czy hibernowych wynikał z zupełnie innego powodu niż to, że jednostka nie została przed 1684 r. w ogóle sformowana²². Prowadzone dalej badania potwierdziły tę hipotezę.

Ważną rolę w tych badaniach odegrała dokumentacja rozliczeń generału Prus Królewskich z wojskiem, które znajdują się w księdze rachunków nadwornych Jana III. Zgodnie z rachunkiem z 22 września 1690 r., przedstawionego na generale pruskim w Grudziądzu przez wojewodę pomorskiego i podskarbiego ziem pruskich Władysława Łosia, chorągiew husarska „nieboszczyka jmp. Denhoffa, wojewody pomorskiego” rozliczona została za okres służby sześciu kwartałów – od 1 sierpnia 1683 do 31 stycznia 1685 r. We wszystkich ćwierciach liczona była zgodnie z wielkością 80 koni²³. Za pierwszy kwartał swojej służby chorągiew Denhoffa była „likwidowana” jeszcze w 1685 r. Wówczas z 4080 zł „na 80 koni usarskich jmp. wdy pomorskiego nieboszczyka za pierwszą ćwierć majową *anni* 1683” jednostka

²⁰ AGAD, Akta Skarbowo-Wojskowe, dz. 86, sygn. 67, Likwidacja wojska JKM i Rzeczypospolitej polskiego i cudzoziemskiego zaciągu na trybunale skarbowym radomskim anni 1685 z repartycją sejmowej anni 1683 odprawiona; J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1683–1689*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1962, t. 8, s. 254–257.

²¹ Zob. Biblioteka XX Czartoryskich w Krakowie, rkps 2589, Komput wojska koronnego z aktów komisji dystrybucji hibernowej ex anno 1683 in annum 1684 za szczęśliwym powrotem z wiedeńskich i strygońskich okazji najjaśniejszego króla jmści Jana Trzeciego, za buławy jmp. wojewody ruskiego Stanisława Jabłonowskiego, HWK, a polnej Mikołaja Sieniawskiego, wojewody wołyńskiego, HPK, s. 97–102.

²² Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 183–184, 192–193.

²³ AGAD, ASK, dz. III, sygn. 7, Rozliczenia wojewody pomorskiego i podskarbiego ziem pruskich W. Łosia, przedstawione na generale pruskim w Grudziądzu 22 IX 1690 r., k. 811v. Należy przy tym pamiętać, że po powiększeniu chorągwi po zmarłym Denhoffie do stanu 120 koni 1 II 1684 r. 40 koni wzięło na swoje utrzymanie województwo lubelskie; zob. Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 175.

otrzymała na pewno 857 zł²⁴. Z prezentowanych rachunków wynika, że rota husarska Denhoffa była normalnie rozliczana za okres służby w 1683 r., co przeczy teorii, że nie sformowano jej na kampanię wiedeńską. Jak widać, znane wcześniej rozliczenia trybunału radomskiego z 1685 r. nie były w tej materii wystarczające do sformułowania ostatecznych wniosków.

Kolejne potwierdzenie udziału chorągwi husarskiej Denhoffa w kampanii 1683 r. stanowią zapiski pamiętnikarza i uczestnika wyprawy Mikołaja Dyakowskiego. Wprawdzie, pisząc o chorągwi Denhoffa w kontekście jej przybycia do obozu wojska oraz jej udziału w pierwszej bitwie parkańskiej z 7 października, autor nie odnotował, że była to husaria, ale nie ma podstaw, aby temu przeczyć. Denhoff nie miał przecież innej komputowej jednostki jazdy, natomiast o występowaniu oddziałów nadwornych nie mamy żadnych informacji źródłowych.

Po raz pierwszy Dyakowski wzmiankuje rotę Denhoffa, gdy ta przybyła do obozu wojska tuż przed bitwą wiedeńską: „Po skończonych mszach, zaczęło się na dzień zbierać, w który czas przychodził z chorągwią swoją nowo zaciężną, na tę kampanię erylowaną, z którą się był trochę opóźnił, Denhoff, wojewoda pomorski”²⁵. Z tego opisu wynika, że chorągiew była zaciągnięta na kampanię 1683 r. i z racji, że trzeba było ją formować od podstaw, przybycie jednostki pod Wiedeń się nieco opóźniło. W każdym razie opis ten idealnie pasuje do chorągwi husarskiej Denhoffa. Kolejny zapis dotyczy już dramatycznych wydarzeń z pierwszej bitwy parkańskiej, którą sam Denhoff przypłacił życiem: „Wtenczas dał był król ordynans wojewodzie pomorskiemu, Denhoffowi, aby się był z swoją chorągwią piękną, okrytą i munderowną potykał, którą jak muchy zmiatali Turcy, bo żaden z kompanii, albo pachołków, pistoleta i karabina nabitego nie miał”²⁶. Ten opis informuje nas z kolei, że chorągiew wojewody pomorskiego w październiku 1683 r. była dobrze wyposażona, jej stan etatowy był kompletny (jednostka „okryta”) i ogólnie sprawiała wrażenie „pięknej”. Zgodnie z przekazem Dyakowskiego król skierował ją do boju, ale z racji braku odpowiedniego przygotowania do wejścia w kontakt z przeciwnikiem (nienabita broń) szybko została rozproszona, a jej rotmistrz poległ²⁷.

Zestawiając wszystkie powyższe ustalenia: fakt, że porucznik chorągwi Denhoffa odznaczył się pod Parkanami, za co otrzymał urząd ziemski;

²⁴ AGAD, ASK, dz. III, sygn. 7, Rachunki sejmiku generalnego województw Prus Królewskich, Grudziądz 20 VIII 1685 r., k. 625.

²⁵ M. Dyakowski, *Dyariusz wiedeńskiej okazji roku 1683*, Warszawa 1883 (reprint: 1983), s. 15.

²⁶ *Ibidem*, s. 25.

²⁷ Więcej o śmierci Denhoffa zob. J. Pietrzak, *Władysław Denhoff i jego „bohaterska” śmierć w czasie pierwszej bitwy pod Parkanami (7 X 1683) w świetle oracji pogrzebowych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2016, nr 2, s. 169–185.

kwestię, że jednostka ta była rozliczana w ramach repartycji za wszystkie kwartały od wejścia do służby w maju 1683 r. oraz informacje Dyakowskiego o wejściu do obozu wojska 12 września i walkach z 7 października – należy stwierdzić bez cienia wątpliwości, że husaria nowego zaciągu wojewody pomorskiego brała udział w kampanii 1683 r. oraz w bitwach wiedeńskiej i pierwszej parkańskiej. Dzięki temu potwierdza się postawiona niedawno hipoteza, że w wyprawie wiedeńskiej wzięły udział 24 jednostki koronnej jazdy kopijniczej w wielkości – zgodnej z popisem z III kwartału 1683 – 3045 koni²⁸. Nadal problematyczna pozostaje kwestia, dlaczego rota Denhoffa nie została wzmiankowana w rozliczeniach trybunały radomskiego z 1685 r. oraz w dystrybucie hiberny z 1683 r., ale w świetle powyższych rozważań wydaje się, że miało to związek z roz biciem tego oddziału pod Parkanami.

Powyższa analiza, która miała charakter uzupełniający niedawne studium na temat organizacji husarii koronnej na kampanię wiedeńską, również nie wyczerpuje w całości problemu. Niemniej pozwoliła rozstrzygnąć kilka kwestii i ostatecznie sprecyzować, ile jednostek kopijników z Korony wzięło udział w działaniach wojennych podczas bitew wiedeńskiej i pod Parkanami. Dzięki temu można pozytywnie ocenić duży wysiłek na rzecz zorganizowania głównej siły przełamującej wojska koronnego, która odegrała pierwszoplanową rolę w samym zwycięstwie z 12 września. W momencie, gdy przyjęto ustawodawstwo sejmu 1683 r. w kwestii aukcji wojska, cała husaria starego zaciągu znajdowała się na Rusi Czerwonej. Ściągnięcie jej z dotychczasowych konsystencji, suplementacja oraz skierowanie jej pod Wiedeń w dość szybkim czasie świadczą o dużym wysiłku polskiego społeczeństwa i jego elit. Problematyczny okazał się przy tym zaciąg nowych jednostek, ale już przed 19 maja było ostatecznie wiadomo, jakie to będą chorągwie. Spośród pięciu z nich trzy zorganizowano na tyle szybko, że walczyły w kampanii wiedeńskiej (Dąmbskiego, Denhoffa, Urbańskiego). Czwarta (Branickiego) i zapewne piąta (Bielńskiego), choć sformowane później, udały się przynajmniej na kampanię słowacką²⁹, dzięki czemu obie były liczone w dystrybucie hiberny po kampanii wiedeńskiej. W ten sposób husaria koronna w 1683 r. osiągnęła najwyższy w zasadzie stan liczebny w drugiej połowie XVII w.³⁰

E-mail: zb.hundert@gmail.com / zhundert@zamek-krolewski.pl

²⁸ Z. Hundert, *Organizacja husarii...*, s. 184.

²⁹ Więcej o niej: J. Wimmer, *Wiedeń 1683...*, s. 384–400.

³⁰ Zob. M. Wagner, *Kawaleria koronna w dobie panowania Jana III Sobieskiego. Lata 1683–1696* [w:] *Do szarzy marsz, marsz... Studia z dziejów kawalerii*, t. 3, red. A. Smoliński, Toruń 2013, s. 70–77.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Główne Akt Dawnych
Archiwum Publiczne Potockich
Archiwum Skarbu Koronnego
Akta Skarbowo-Wojskowe
Metryka Koronna

Archiwum Narodowe w Krakowie
Księgi Grodzkie Sąddeckie – relacyjne

Biblioteka XX Czartoryskich w Krakowie

Nacyanal'ny gistoryčny arhiŭ Belarusi

Źródła publikowane

Diariusz kampanii węgierskiej in anno 1683, oprac. O. Laskowski, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 1933, t. VI, nr 2.

Akta do dziejów króla Jana III sprawy roku 1683, a osobliwie wyprawy wiedeńskiej wyjaśniające, oprac. F. Kluczycki, Kraków 1883.

Opracowania

Czaplewski P., *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich 1454–1772*, Toruń 1921.

Czarnecka A., *Nikt nie słucha mnie za życia... Jan III Sobieski w walce z opozycyjną propagandą (1684–1696)*, Warszawa 2009.

Dyakowski M., *Dyariusz wiedeńskiej okazyi roku 1683*, Warszawa 1883 (reprint: 1983).

Hundert Z., *Husaria koronna w wojnie polsko-tureckiej 1672–1676*, wyd. 2 poprawione, Oświęcim 2014.

Hundert Z., „Kopijników, czyli husarzy chorągwie, owo czoło wojska, owa nieodparta w wojnie potęga, powinny być pomnożone” – *Hetman Jan Sobieski a husaria koronna w latach 1667–1673* [w:] *Marszałek i hetman koronny Jan Sobieski i jego czasy (1665–1674)*, red. D. Milewski, Warszawa 2014.

Hundert Z., *Między buławą a tronem. Wojsko koronne w walce stronnictwa malkontentów z ugrupowaniem dworskim w latach 1669–1673*, Oświęcim 2014.

Hundert Z., *Organizacja husarii koronnej na kampanię wiedeńską 1683 roku* [w:] „*W hetmańskim trudzie*”. *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Jana Wimmera*, red. Z. Hundert, M. Wagner, Oświęcim 2017.

Hundert Z., *Wykaz koronnych chorągwi i regimentów w okresie 1 V 1679 – 30 IV 1683. Przyczynek do organizacji wojska koronnego w dobie pokoju 1677–1683* [w:] *Studia Historyczno-Wojskowe*, t. 5, red. M. Nagielski, K. Bobiatyński, P. Gawron, Zabrze – Tarnowskie Góry 2015.

Hundert Z., *Wykaz repartycji jednostek wojska koronnego, zgodnie z podziałem komisji lwowskiej w 1679 roku*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2016, nr 2/3 (256/257).

- Pietrzak J., *Władysław Denhoff i jego „bohaterska” śmierć w czasie pierwszej bitwy pod Parkánami (7 X 1683) w świetle oracji pogrzebowych*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2016, nr 2.
- Sikora R., *Husaria pod Wiedniem 1683*, Warszawa 2012.
- Wagner M., *Kawaleria koronna w dobie panowania Jana III Sobieskiego. Lata 1683–1696* [w:] *Do szarży marsz, marsz... Studia z dziejów kawalerii*, t. 3, red. A. Smołański, Toruń 2013.
- Wimmer J., *Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1683–1689*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1962, t. 8.
- Wimmer J., *Modrzewski Andrzej*, „Polski Słownik Biograficzny” 1976, t. 21.
- Wimmer J., *Wiedeń 1683. Dzieje kampanii oraz bitwy*, Warszawa 1983.

STRESZCZENIE

Zbigniew Hundert, Jeszcze o organizacji husarii koronnej na kampanię 1683 roku

Artykuł stanowi uzupełnienie dla wcześniejszej publikacji poświęconej organizacji husarii na kampanię wiedeńską 1683 r. Zgodnie z poczynionymi w nim ustaleniami, ostateczny etat koronnej jazdy kopijniczej został opracowany przed 19 maja, a więc przed dniem, gdy wypłacono subsydia cesarza Leopolda I na nowe zaciągi w wojsku koronnym. Z etatowych 26 chorągwi w bitwach wiedeńskiej i parkańskiej brały udział 24 jednostki liczące w III kwartale rozliczeniowym 1683 r. (1 sierpnia – 31 października) 3045 koni. Ostatecznie wykluczono, że pod Wiedniem i Parkanami walczyła rota husarska starosty brańskiego Stefana Branickiego oraz potwierdzono, że na pewno w tych bitwach udział brała chorągiew wojewody pomorskiego Władysława Denhoffa.

Husaria koronna w 1683 r. osiągnęła najwyższy w zasadzie stan liczebny w drugiej połowie XVII w., a niemal wszystkie jej chorągwie (bez dwóch) brały udział w decydujących bitwach kampanii wiedeńskiej i węgierskiej.

Słowa kluczowe: kampania 1683 r., odsiecz wiedeńska, husaria

SUMMARY

Zbigniew Hundert, More on the organization of crown hussars for the 1683 campaign

The article complements an earlier publication on the organization of the hussars for the 1683 Vienna campaign. According to the findings of that article, the final size of the crown lance cavalry was determined before May 19th, so before the date on which the subsidies of Emperor Leopold I for the new levies in the Crown Army were paid. Out of the 26 banners, 24 participated in the Battle of Vienna and the Battle of Párkány, which in the third billing quarter of 1683 (1 August – 31 October) comprised 3045 horses. It was ultimately ruled out that the hussar

rota of the Brańsk starost Stefan Branicki fought at Vienna and Párkány, and it was confirmed that the banner of the Pomeranian voivode Władysław Denhoff took part in these battles.

In 1683, the crown hussars reached their highest number in the second half of the 17th century, and almost all their banners (excluding two) took part in the decisive battles of the Vienna and Hungarian campaigns.

Keywords: 1683 r. campaign, The Relief of Vienna, hussars

РЕЗЮМЕ

Збигнев Хундерт, К вопросу об организации коронной гусарии в кампании 1683 года

Эта статья является дополнением к предыдущей публикации, посвященной организации гусарии в венской кампании 1683 г. Согласно сделанным в ней выводам, итоговое решение по составу коронной копейной гусарии было принято перед 19 мая, то есть перед днем, когда были выплачены субсидии императора Леопольда I на новый призыв в коронную армию. Из 26 хоругвей в венской и парканской битвах приняло участие 24 подразделения, насчитывающие в третьем расчетном квартале 1683 года (1 августа – 31 октября) 3045 лошадей. По результатам анализа было исключено, что под Веной и Парканами сражалась гусарская рота браньского старосты Стефана Браницкого, а также подтверждено, что в этих битвах точно принимала участие хоругвь поморского воеводы Владислава Денгофа.

Коронная гусария в 1683 г. достигла своего максимума касаясь численности относительно всей второй половины XVII века, а практически все ее хоругви (исключая две) принимали участие в решающих битвах венской и венгерской кампании.

Ключевые слова: кампания 1683 г., венская битва, гусария